

"Razstava mine, razstavní katalog z objavljenimi dokumenti in zgodovinskimi razpravami pa ostane". Takšnih katalogov naštejemo lahko kar 12.

Za konec naj poudarimo, da je težko pisati o arhivski ustanovi, pri kateri ni niti enega področja varstva arhivske kulturne dediščine, ki ga ne bi bilo treba posebej poudariti. Arhiv oziroma njegov kolektiv je v 100 letih delovanja v pritaerjavi z domačimi in tujimi javnimi arhivi vsekakor dosegel nadpovprečne rezultate, ki so bili v vsej njegovi zgodovini drugim ustanovam predvsem na področju varstva kulturne dediščine v strokovno oporo in za zgled.

Zgodovinski arhiv Ljubljana in njegove predhodnike od Antona Aškercja dalje odlikuje predvsem njegov neposredni prispevek k zbiranju, strokovni obdelavi in predstavitvi arhivske kulturne dediščine, osrednja vloga v razvoju slovenske arhivistike in arhivske službe ter nenazadnje znaten prispevek k slovenskemu zgodovinopisju na področju krajevné, gospodarske in družbene zgodovine.

Zato delavcem arhiva ob jubileju iskreno čestitamo ter jim še naprej želimo uspešno varstvo ter prezentacijo zgodovinskih zapisov. Pravijo, da gre prvih sto let težko, potem pa že gre.

Pomembnejša bibliografija o Zgodovinskem arhivu Ljubljana:

- Fabjančič, Vladislav: Ljubljanski mestni arhiv. - Zgodovinski časopis, I, 1947, št. 1-4, str. 174-183.
- Vilfan, Sergij: Anton Aškerc - mestni arhivar Ljubljanski. - Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, IV, 1956, št. 2, str. 99-107.
- Vilfan, Sergij s sodelavci: 60 let Mestnega arhiva ljubljanskega. - Ljubljana, 1959. - (Publikacije Mestnega arhiva ljubljanskega, Poročila in pregledi gradiva; 1.)
- Arhivi od pisarne do zakladnice zgodovine. Ljubljana, 1967.
- Vilfan, Sergij: Sedemdeset let Mestnega arhiva ljubljanskega. - Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, XVI, 1968, št. 3, str. 161-164.
- Arhivi v Sloveniji. Ljubljana, 1970.
- Žontar, Jože: 75 let Zgodovinskega arhiva Ljubljana. V: Starejša ljubljanska industrija: razstavní katalog. Ljubljana, 1973, str. 9-11.
- Smole, Majda: Zgodovina arhivistike in arhivske službe. Ljubljana, 1976, str. 38-45.
- Žumer, Vladimir: Zgodovinski arhiv Ljubljana - 80 let varstva kulturne dediščine. - Arhivi, 11, 1979, str. 91-92.
- Kopač, Janez: Zgodovinski arhiv Ljubljana (1898-1978). V: Vodnik po fondih Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Ljubljana, 1980, str. 8-33. - (Gradivo in razprave; 2.)
- Voje, Ignacij: Oh podelitvi odlikovanja Zgodovinskemu arhivu v Ljubljani. Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, XXVIII, 1980, št. 1, str. 5-9.
- Žontar, Jože: Devetdeset let Zgodovinskega arhiva Ljubljana. - Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, XXXVI, 1988, št. 1-2, str. 108-117.
- Kopač, Janez: Zgodovinski arhiv Ljubljana (1898-1988). - Ljubljana, 1988. - (Zbirka vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije; 161.)
- Kopač, Janez: Nekaj poudarkov iz zgodovine arhiva. V: Vodnik Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Ljubljana, 1992, str. 7-10. - (Gradivo in razprave; 11.)
- 100 let Zgodovinskega arhiva Ljubljana 1898-1998. Ljubljana 1998. Katalog.
- Predstavitev na INTERNETU - <http://www.zal-lj.si>.

Vladimir Žumer

Sto let od ustanovitve Slovenskega šolskega muzeja in njegov arhivski oddelek

Stoletna navzočnost Slovenskega šolskega muzeja tako v slovenskem kulturnem kot tudi v ožjem šolskem prostoru ni najbolj znana. Kljub temu, da je bilo delovanje muzeja že od samih začetkov oteženo zaradi dolgoročno nerešenih denarnih virov in prostorskih problemov, ki so povzročili prenehanje muzejskega delovanja v letih od 1912 do 1938, se muzej od ustanovitve leta 1898 postavlja kot prvi vse-slovenski in prvi specialni muzej na Slovenskem. Najstarejši muzeji na Slovenskem: Deželni muzej v Ljubljani (1821) ter mestna muzeja v Celju (1882) in na Ptuj (1893) so nastali pred Slovenskim šolskim muzejem po vzoru sorodnih avstrijskih muzejev in so muzeji splošnega značaja. Zbirali so zgodovinsko gradivo muzejskega in tudi arhivskega izvora z vseh področij človeškega ustvarjanja in iz vseh zgodovinskih obdobj. Za njihovo ustanovitev in delo so se najprej zavzela nastajajoča muzejska in nato zgodovinska društva, ki so iz romantične vznepenosti pospeševala zanimanje za deželno (kranjsko muzejsko in nato historično društvo v Ljubljani) ali ožje mestno in pokrajinsko zgodovino (mestni muzejski društvi v Celju in na Ptuj).

Slovenski šolski muzej, po starosti četrti slovenski muzej, je nastal na drugačni podlagi. Njegova ustanovitev je posledica prizadevnega delovanja slovenskih (osnovnošolskih) učiteljskih društev in zlasti posameznih učiteljev, ki so se zavedali pomena muzeja za narodno in stanovsko zavest učiteljstva.¹ Ker se je, podobno kot drugi šolski muzeji, razvil iz stalnih razstav učil, ki so imela izobraževalno vlogo pri pedagoško-didaktičnem izpopolnjevanju učiteljev, najprej ni bil "zgodovinski", temveč "sodobni" muzej. Poleg učil, ki so v drugi polovici 19. stoletja doživela velik razvoj in vse večjo pomurbo, so v muzeju razstavljali še izdelke (literarne in ročne) učencev in učiteljev ter šolske knjige in učbenike različnih šolskih založb. Večje zanimanje za zgodovinski razvoj

¹ Prvi obsežnejši pregled zgodovine Slovenskega šolskega muzeja je napisal F. Ostaneč, Slovenski šolski muzej v Ljubljani, Izdat slovenski šolski muzej, Ljubljana, 1956.

slovenskega šolstva in za zbiranje gradiva za pro-
učevanje se je pojavilo nekoliko pozneje. Slovenski
šolski muzej je bil kot specialni muzej z izbranim
področjem delovanja omejen na območjih, na katerih
so tedaj delovala slovenska okrajna učiteljska društva.
Na ta način kot prvi muzej na Slovenskem presega
tedanjo upravno-politično razdelitev avstrijskih dežel,
v katerih so živeli Slovenci.

Za sistematično zbiranje zgodovinskih virov so
najprej poskrbeli v muzejih. Muzejsko društvo je v
osrednjem kranskem deželnem muzeju med razno-
vrstnim gradivom za študij deželne zgodovine zbiralo
tudi arhivsko gradivo. Na podlagi zbranega arhiv-
skega gradiva, npr. zbirke listin, so nastali tako
imenovani muzejski arhivi tudi v drugih muzejih. S
prevzemanjem arhivskega gradiva deželnih ali pa
mestnih in drugih uradov ali ustanov, ki ni več rahilo
za njihovo tekoče poslovanje, pa so iz muzejskih
arhivov nastajali pravi arhivi. Ti so bili navadno še
dolgo hrez arhivarjev in pod isto muzejsko streho.
Razvoj muzejskega arhiva v deželni arhiv se je vsaj v
Ljubljani razvil po vzoru graškega Joanneja.² Tudi
nastanek večine pokrajinskih arhivov ima podobno
razvojno pot iz mestnih in pokrajinskih muzejev, pri
tem pa ima Zgodovinski arhiv Ljubljana posebno
mesto, ker je njegovo gradivo iste proveniencije, na-
stalo neposredno iz mestne registrature.

Slovenski šolski muzej je od svoje ustanovitve
naprej prav tako zbiral raznovrstno gradivo o slo-
venskem šolstvu, med drugim tudi dokumentarno
arhivsko gradivo. Ker je po svoji naravi specialni
muzej, se njegova zbirka arhivskega gradiva ni mogla
razviti v kaj več kot v muzejski arhiv ožjega pomena.
Ko je bilo zbranega gradiva v muzeju še malo, tudi
muzej ni imel ožje notranje ureditve in tudi mu-
zejskega arhiva ne. Po muzejskem načrtu iz leta 1938
so začeli arhivsko gradivo tudi načrtno zbirati. Ob
povečanju gradiva po drugi svetovni vojni so Slo-
venski šolski muzej leta 1951 prvič temeljito pre-
uredili, med posameznimi muzejskimi oddelki pa od
takrat naprej deluje tudi muzejski arhiv z nastavljenim
arhivarjem.

Glede na značaj muzeja je zbrano arhivsko gradivo
že samo po sebi zelo raznovrstno, tako po vsebini kot
tudi po izvoru oziroma provenienci. Muzej arhivskega
gradiva ne prevzema od ustvarjalcev, ki so po zakonu
dolžni izročiti gradivo pristojnemu arhivu, ampak
predvsem od posameznikov, to je zbirateljev oziroma
privatnih lastnikov arhivskega gradiva, ki svoje gra-
divo odstopajo muzeju. Dotok novega gradiva je ne-
enakomeren in v zelo omejenem obsegu. V muzej-
skem arhivu je poleg arhivskega gradiva tudi pregled
gradiva, ki se nanaša na zgodovino slovenskega
šolstva, a se nahaja v različnih arhivih v Sloveniji in
tudi zunaj nje.

Gradivo muzejskega arhiva je evidentirano v in-
ventarnem katalogu - knjigi - in urejeno glede na pro-
venienco gradiva po fasciklih v posamezne arhivske
fonde. Za fascikle so izdelani registri, deloma tudi

osebne, krajevne in predmetne kartice. Za zunanje
uporabnike in druge interesente je hila gradivo delo-
ma že predstavljeno. V muzejski reviji Šolska Kronika
so krajša vsakoletna poročila, ob pomenihnejših
obletnicah ustanovitve muzeja pa so zapisi in pregledi
gradiva nekoliko obširnejši.³ Zaokrožena pregledna
slika muzejskega arhiva iz obdobja, ko je bil muzej še
na Poljanski cesti, je bila tudi v Arhivih že pred-
stavljena.⁴

Arhivsko gradivo, ki je imelo največji dotok v
petdesetih in šestdesetih letih, zadnja leta pa ga prihaja
vse manj, je razdeljeno v tri arhivske fonde: 1. fond
Zaveza slovenskih učiteljskih društev - 65 fasciklov,
in 2. fond Jugoslovansko učiteljsko združenje, sekcija
za dravsko hanovino - 52 fasciklov - sta vsebinsko in
časovno sklenjeni celoti, ki nimata prirastka, in 3.
fond oziroma zbirka šolskih uradnih spisov, v kateri
se nmešča tudi vse arhivsko gradivo, ki tekoče prihaja
v arhiv. Po inventarni knjigi ima zbirka trenutno 384
fasciklov, ohsežnejši del zbirke pa predstavlja arhiv-
sko gradivo o šolstvu NOB (1942-1945/46), fascikli
138, 155-177, 190, 238-243, gradivo o manjšinskem
šolstvu (1918-1966) s šolskim gradivom iz cone A
svobodnega tržaškega ozemlja ter Kartoteka šolskih
kronik. Preostalo gradivo te zbirke je zelo raznovrstno
in manj ohsežno.

Prva dva fonda vsebujeta dragocene podatke iz
zgodovine slovenskih učiteljskih društev: prvi iz sta-
roavstrijskega obdobja (1854-1918) in drugi iz sta-
rojugoslovanskega (1918-1941). Ohranila sta se zgolj
po naključju, pričata pa o delu tako zveze kot tudi
posameznih okrajnih društev slovenskih učiteljev, ki
so bila v obeh časovnih obdobjih povezana v osrednji
učiteljski zvezi. Med drugim so v fondu Zaveze
slovenskih učiteljskih društev ohranjeni tudi zapisniki,
ki se nanašajo tudi na ustanavljanje Slovenskega šol-
skega muzeja leta 1898. Slovenski učitelji so tedaj
izrabili ugodno (tudi denarno) priložnost, da so v
sklopu praznovanj ob 50-letnici vladanja avstrijskega
cesarja Franca Jožefa ustanovili svoj stanovski muzej.
V poznejših letih jim ni uspelo, predvsem zaradi po-
manjkanja denarja, da bi ta muzej še naprej vzdrževali
in ohranili.

Ker Zbirka šolskih uradnih spisov vsebuje zelo
raznoliko gradivo različnega izvora in proveniencije ter
izhaja iz različnih časovnih obdobjih slovenske zgo-
dovine od 16. stoletja naprej, je na tem mestu brez na-
tlačnega prikaza vsebine po fasciklih težko zajeti
celotno širino zbirke in njenih zanimivosti. Iz zbirke
izvzemamo nekatere zanimivosti, osredotočiti pa se
želimo predvsem na zadnjih nekaj let, saj doselej še
niso hila predstavljena. V zbirki so zbrani odloki,
dopisi, učni sezname, šolske kronike, konferenčni za-
pisniki krajevnih in okrajnih učiteljskih konferenc,
inšpekcijski zapisniki, učni načrti, predavanja na kon-
ferencah, dekanijski protokoli iz obdobja Politične

² Majda Smole, Zgodovina arhivistike in arhivske službe, Ljubljana, 1976, str. 31-38.

³ Najboljši pregled nudi muzejska publikacija: Ob sedemdesetletnici ustanovitve Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani (1898-1968), Ljubljana, 1968, str. 47-59.

⁴ Andrej Vovko, Arhiv Slovenskega šolskega muzeja, Arhivi IV, št. 1-2, Ljubljana 1981, str. 120-121.

šolske ustave (1805-1869) itd. Poleg tega so tukaj tudi pregledali gradiva, posnetega na mikrofilme za listine, ki jih hranijo v dunajskem upravnem, štajerskem deželnem in sekovskem škofijskem arhivu (fascikel 111).

Večji del gradiva v zbirki izvira iz druge polovice 19. stoletja in prve polovice 20. stoletja. Med obiskovalci in uporabniki muzejskega gradiva je za to obdobje tudi največje zanimanje. Tedaj se je namreč izoblikovala mreža ljudskih šol, ki je v začetku 20. stoletja omogočala skoraj popolno pismenost Slovencev. Številne šole so ustanovili prav tako v tem obdobju, zlasti na podeželju. Pridih arhaičnosti staroavstrijske šole je v zavesti Slovencev še zelo živ in številnim ponuja izziv za proučevanje. Slovenski jezik je v šolski dokumentaciji vse bolj navzoč, nemiščina iz starejših obdobj se od sedemdesetih let naprej na številnih šolah, posebno ljudskih, umika slovenščini, ki obranja veliko krajevnih jezikovnih posebnosti.

Med gradivom iz starejših obdobj so zanimivi zlasti spisi dekanijskega šolskega nadzorništva v Vipavi (1743-1873), fascikel 105; stari patenti o šolskih zadevah (1783-1848), fasc. 110; podatki o šolstvu na Slovenskem v tujih in domačih arhivih od 1530 dalje, fasc. 111; osehne listine učiteljev in dijakov (1775-1904), fasc. 133; Statut kolegija Carolinum v Ljubljani (1714-1715), fasc. 141; jezuiti in šolstvo v Gorici (1671-1773), fasc. 142; rokopis zgodovine kmetijskega šolstva na Slovenskem Jožefa Dolgana (1770-1945), fasc. 203; kronika šole Brestanica-Rajhenburg (1701-1883), fasc. 99; predpisi o šolstvu - Kranj (1785-1788), fasc. 112; spisi in kronika glavne šole v Celju (1776-1869), fasc. 74, 75, 79-81; listine in spisi za šolsko okrožje Jelšane (1765-1878), fasc. 89; fotokopije gradiva iz dunajskega upravnega arhiva, spisi študijske dvorne komisije za slovensko ozemlje (1775-1790), fasc. 244, 247.

Izmed gradiva 19. stoletja so omembe vredni zlasti: korespondenca Rafaela Zellija, generalnega nadzornika Ilirskih provinc (1810-1812), fasc. 148; odloki sekovskega škofijskega ordinariata o organizaciji šol (1819-1869), fasc. 7, 152; kroniki moškega in ženskega učiteljskega v Ljubljani in zapisniki preparandnih tečajev na normalki v Ljubljani (1816-1930), fasc. 61; korespondenca škofa Slomška in grofa Thuna (1848-1859), fasc. 114; gradivo dekanijskega arhiva Vuzenica (1805-1870), fasc. 116; spisi gimnazije v Celju (1819-1884), fasc. 78; dokumenti šolske inšpekcije (1846-1869), fasc. 230. Gradivo posameznih šol v številnih pogledih vsebuje isto materijo, raznoliko je po krajevnih posebnostih. Naj naštejemo le nekaj primerov: pridnostni izkazi šol v Veliki Nedelji, Ormožu, Št. Juriju pri Celju, Mozirju, Toplicah, Komendi, Lescah, Bohinjski Beli, Čatežu, Višnji Gori (1821-1870), fasc. 1, 2, 3; izpitni seznanji za šole v Ločah, Št. Juriju, Veliki Nedelji, Novi Cerkvi, Lescah, Ormožu, Višnji Gori, Špitaliču, Brežicah, Begunjah, Št. Pavlu (1815-1870), fasc. 4; fasilje za plače učiteljev in tlahodki šol v Št. Juriju, Ločah, Veliki Nedelji, Lescah, Ormožu, Humu pri Ormožu (1830-1865), fasc. 5; spisi in kronike raznih trivialnih šol: v Žaleu (1781-1879), fasc. 62; Trnovem v Ljubljani (1831-

1870), na Ledini (1854-1920), fasc. 37-40, 121-128; Premu (1825-1874), fasc. 76; Laškem (1806-1887), fasc. 130; na Bledu (1816-1878), fasc. 147; spisi glasbene šole v Ljubljani (1815-1879), fasc. 10; šolski protokoli dekanijskih šolskih nadzornikov v Št. Juriju pri Celju, Kozjem, Veliki Nedelji (1804-1869), fasc. 11.

S preloma iz 19. v 20. stoletje lahko izpostavimo gradivo: komunalne realke v Ljutomeru (1861-1914), fasc. 68; gradivo Frana Gabrščka, deželnega šolskega nadzornika - zapisniki inšpekcij (1880-1925), fasc. 42-44; rokopisno gradivo za pravopis Franca Levea (1899-1914), fasc. 217; številnejša je šolska dokumentacija za večje število ljudskih šol v večine slovenskega narodnega ozemlja, kot so: razrednice ljudskih šol (1870-1931), fasc. 12-16; tedniki ljudskih šol (1872-1933), fasc. 17-18, katalogi ljudskih šol (1870-1947), fasc. 19; učni načrti za ljudske, ponavljalne in meščanske šole (1874-1930), fasc. 20-23; zapisniki krajevnih in okrajnih učiteljskih konferenc (1877-1928), fasc. 26-28; spisi o nadzoru meščanskih in srednjih šol ter šolskih vrtov (1884-1930), fasc. 69; posestni listi ljudskih šol (1860-1941), fasc. 193; itd.

Količina gradiva za 20. stoletje se rablo dviga, kajti zdaj omejen dotok gradiva izbaja predvsem iz novejših obdobj 20. stoletja. Iz tega gradiva naj omenimo: gradivo za Primorsko, Koroško in manjšinske šole na Slovenskem (1918-1966), fasc. 41, 58, 218, 157; uradni šolski spisi za okraje, za prosvetni oddelek velikega županstva v Mariboru (1919-1939), fasc. 45-50; arhiv občestva kmetijskih nadaljevalnih šol (1929-1941), fasc. 59; učiteljski pevski zbor Emil Adamič (1920-1940), fasc. 77; zapisniki učiteljskih konferenc ljudske šole - Marjanišče (1904-1927) in Lichtenburn v Ljubljani (1942-1947); društvo učiteljev meščanskih šol (1929-1944), fasc. 102; učiteljska tiskarna v Ljubljani (1906-1940), fasc. 103; prosvetna dokumentacija Sveta za šolstvo LRS (1959), fasc. 140; zapisniki učiteljskega društva za Istro (1923-1925); poročila o sejah sveta za šolstvo LRS (1955-1962), fasc. 208-214; reforma osnovnih šol in šol druge stopnje (1959-1963), fasc. 220; zapisniki organizacije prosvetnih delavcev (1945-1952), fasc. 235, 236.

Zadnje pridobitve gradiva v muzejskem arhivu so zvečine darila posameznikov, ki želijo, da bi se gradivo njihovih svojcev (staršev ali starih staršev) ohranilo za zgodovino v za to primerni ustanovi. Slovenski šolski muzej je z volili nazadnje prejel: časopisne in druge spise, izrezke in fotografije Vide Blažko; plemu partizanskih učiteljev Primorske, Žagarjeva nagrada (1980-1981); dokumente o Stanetu Žagarju in Žagarjevi nagradi (1924-1982); spričevala in šolske dokumente Vlaste Tavčar (1866-1956); zapisnike dijaških domov v Mariboru (1970-1979); zapisnike dijaških domov v Ljubljani (1970-1976); nižjo realko v Ljutomeru (1891-1908); Viktor Schweiger - učitelj, personalno dokumentacijo (1889-1946); kroniko društva za zgradbo učiteljskega konvikta (1895-1928); komisijo za delo zgodovinskih krožkov (1994); predšolsko vzgojo v Sloveniji (1945-1970).

Po obsegu in količini zbranega gradiva arhiv

Slovenskega šolskega muzeja ni posebno velik, toda kljub majhnosti je vsebinsko tako bogat, da je za raziskovalca slovenske šolske preteklosti nepogrešljiv vir in najboljša pomnilnica. Zbiranje gradiva je bilo že od ustanovitve arhivskega oddelka usmerjeno v pripravo gradiva za proučevanje zgodovine šolstva in pedagogike na Slovenskem. In prav z arhivskim oddelkom je Slovenski šolski muzej omogočil projekt slovenske šolske zgodovine. Arhivsko gradivo je neprecenljive vrednosti in še vedno ponuja veliko izzivov za raziskovalce zgodovine šolstva in kulture na Slovenskem.

Stane Okoliš

Govor ministra g. Jožefa Školča ob praznovanju tidesetletnice Slovenskega filmskega arhiva

Spoštovane dame in gospodje!

Imam zelo dobrega prijatelja, ki me včasih, kadar je dan prebud in prepoln vseh mogočih težav, napoti na deset let star časnik. "Preberi si ga - in biš videl, da je bilo tudi tisti dan tako", mi reče s hudomušnim nasmehom. Pravzaprav še zdaj ne vem čisto dobro, ali mi hoče povedati, da je pomemben čisto vsak dan ali da noben ni tako važen ... Zagotovo pa vem, da bi brez deset let starega časnika prenekateri dan bil precej težji. V njem je po mojem iskrenem mnenju usodni pomen arhivov in spomina. Ne morda v tem, da s svojjo neznošno težn pritiskajo na naš vsakdan. Ne, nasprotno, moč arhiva vidim v tem, da olajša, zrahlja vsakdan, da ga naredi znošnega. Če je arhiv filmski, spomini pa gibljive podobe, je to rahljanje še toliko bolj prijetno, to olajšanje pa pogosto na robu čiste sprostitve. Kaj je lepšega, kot prepoznati davno pozabljeno veduto; srečati prednika, ki ga nikoli prej nisi videl živega; slišati besedo pisca, ki je zate le nema črka iz nčbenika?

Ko danes slavimo trideset let načrtnega hranjenja in skrbi za filmski spomin Slovenije, slavimo prav ta živi dih, ki mu niso mogli do živega nobena plesen, nobena vročina in noben mraz. Slavimo duh časa, ki je obenem tudi duša filma.

Toda obenem slavimo tudi raziskovalno vneto, ki hoče prekarati čas, izbrskati novo v starem in prepoznati stari v novem. Ko boste prebirali zbornik ob tidesetletnici Slovenskega filmskega arhiva pri Arhivu Republike Slovenije, boste v besedah človeka, ki je bil celih šestnajst let edini arhivist, gospoda Ivana Nemaniča, zaznali to raziskovalno vneto, ki je zlahka primerljiva z velikimi geografskimi odkritji. Kot bi geometri sedanjosti svoja kukala danes asmerjali v arhive namesto po prostranstvih daljav pa se duhovito sprehajajo po časovnih širjavah. Ta vneto zna po poti enega fotograma iz leta 1909 odkriti Cankarja na Dunaju, ko vsi mislijo, da je bil v

Ljubljani; ta vneto poskrbi za premiero filma in Ormožu šestdeset let po njegovem snemanju; in nenazadnje, ta vneto zna v pravem trenutku naložiti dragocene filme na kamion in jih tik pred vojno prepeljati iz Beograda v varno goteniško temo.

Iskreno si želim, da bi vse naše nekdanje votline neknič hranile samo še gibljive podobe našega spomina, da bi tudi naša najunračajša brezna postala naše dobro tempirane Altamire.

Spoštovani prijatelji filma, dragi skrbniki nacionalnega spomina, vsi veste, kako pomembno vlogo pripisuje naše ministrstvo ohranjanju kulturne dediščine. Zato lahko danes, ko je letošnji proračun že potrjen v parlamentu, naše strokovne skupine pa so visoko profesionalno opravile svoje delo, tudi ob tej slovesni priložnosti zatrdim, da bomo tudi v prihodnje namenjali posebno skrb tako zakonski ureditvi kot sistemskemu financiranju tega izredno občutljivega področja. Le če bomo iz dneva v dan znali poskrbeti za varovanje, hranjenje in vzdrževanje teh dragocenih zvirkov, svetlih podob, bomo pribudnjim duhovito težem omogočili trenutke odkritij, ki jih vsi tako zelo potrebujemo. Kaj nas torej čaka? Že zdaj mora vsak producent izročiti originalno arhivsko gradivo in eno kopijo Arhivu, skupaj z vami pa me skrbi tista tretjina filmov, ki so še vedno na originalnih materialih, kar onemogoča strokovno obdelavo.

Najpomembnejšo prihodnjo dejavnost Slovenskega filmskega arhiva pa vidim v popularizaciji njenega bogastva, v občutku gotovosti vsakega državljana in državljanke Republike Slovenije, da so sbranjene vse tiste podobe, ki sestavljajo našo skupno zgodovino - in da lahko po njih pobrska, kot pobrska po domačem fotoalbumu. V tem vidnim izjemno možnost sodelovanja Filmskega arhiva, Kinoteke, Filmskega sklada, javne televizije, filmske Akademije in strokovnih filmskih združenj. Kako torej doseči, da odpiranje arhivov ne bo vedno strašljivo početje grožnje s preteklostjo, temveč bo prav odprtost arhivov znamenje modernosti Slovenije kot odprte družbe. S to željo, željo po odprtih arhivih odprte družbe, ob jubileju vsem iskreno čestitam in se vam zahvaljujem za pazornost.

Jožef Školč

Trideset let Slovenskega filmskega arhiva 1968-1998

Ko je bil pred petdesetimi leti posnet prvi slovenski celovečerni igrani film Na svoji zemlji so negativ shranili kar v trezorju Narodne banke. To dokazuje, da su posamezniki že takrat pripisovali varovanju izvirnega filmskega gradiva izjemen pomen. Vendar je moralo miniti skoraj dvajset let, da je bilo varvanje celotne naše filmske dediščine urejeno z arhivskim zakonom. Z njim je bil postavljen temeljni kamen za celostno ohranitev filma kot slikovitega do-